

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

2-maxsus
son (6-jild)

2026

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ S/2 (6) – 2025

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2026

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent;

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent;

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b.;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.;

Jabborova Charos Aminovna - iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari doktori (DSc), Professor.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent;

Qodirova Muqaddas Tog'ayevna - filologiya fanlari nomzodi, dotsent.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b.,;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, professor;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar doktori (PhD);

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, professor;

Normatov Bekzod Akrom o'g'li — yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari

doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD);

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD).

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasini mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD).

22.00.00- SOTSIOLOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

Sodiqova Shohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrdagi 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

Saparbaev Bunyod Khurrambek ogli

KHIVA (KHOREZM) STATE AS AN ACTIVE AGENT:

DIPLOMACY, ECONOMY, AND RUSSIAN INTERACTION, 1806–1825 10-22

Rahmatilloev Nusratillo

BUXORO AMIRLIGI VA QO‘QON XONLIGI O‘RTASIDAGI SIYOSIY

JARAYONLARNING QO‘QON XONLIGI TARIXSHUNOSLIGIDA YORITILISHI..... 23-27

Sattarov Akram Madaminovich

TURKISTON GENERAL-GUBERNATORLIGI AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTI..... 28-33

Джаббаров Юлдуз Джуманиязовна

ВОПРОСЫ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ ЮРИДИЧЕСКИХ ЗНАНИЙ СТУДЕНТОВ

В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ УЗБЕКИСТАНА 34-38

Boyto‘rayev Sirojiddin Usmon o‘g‘li

SURXONDARYO VILOYATI MUZEYLARI VA TURIZM SALOHIIYATINING

SHAKLLANISHIDA: TERMIZ O‘LKASHUNOSLIK MUZEYINING O‘RNI 39-43

Qobulova Gulzoda Maxsud qizi

O‘RTA ASR MANBALARINI RAQAMLASHTIRISHNING ILMIY ZARURATI

VA KONSEPTUAL ASOSLARI..... 44-49

Qudratillayev Parviz

KONFUTSIYLIK TA‘LIMOTIDA IJTIMOIIY HIMOYA MASALALARI 50-53

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

Юлдашева Надира Викторовна

НОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ ПРЕВЕНТИВНОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННЫХ

ЗАКУПОК В УЗБЕКИСТАНА: ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ И ПРАВОВЫЕ НОВАЦИИ 54-63

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Saifnazarov Ismail Saifnazarovich

MAHALLA – O‘ZBEK JAMIYATINING TARIXIIY MEROSI,

MAMLUKAT TINCHLIGI VA RAVNAQINING ASOSIIY POYDEVORI 64-69

G‘ulomov Abdullo

MAHMUD LOMISHIYNING “TAMHID” ASARIDA IMOMAT BORASIDAGI

QARASHLAR TAHLILI..... 70-76

Axmedov Xamdam Alikulovich

XALQARO EKOLOGIK ADOLATNI TA‘MINLASHDA TRANSCHEGARAVIIY MAS‘ULIYAT,

“UMUMIIY VA DIFFERENSIIALLASHGAN JAVOBGARLIK” MUAMMOLARI 77-81

Raxmonov Shohzod Husan o‘g‘li

YOSHLAR AXLOQIIY TAFAKKURI VA MADANIYATINI YUKSALTIRISHDA

NURONIIYLAR TAJRIBASIDAN FOYDALANISHNING AHAMIIYATI..... 82-85

<i>Oripov Shuxratjon Orip o'g'li</i> RAHBAR KADRLAR MA'NAVIY QIYOFASINING IJTIMOIIY-FALSAFIY MODELI.....	86-93
<i>Jomuradov Ikrom Ilxom o'g'li</i> IMMANUEL KANT FALSAFASIDA NOUMENAL ERKINLIK VA FENOMENAL DETERMINIZMNING ANTINOMIK TABIATI: TRANSCENDENTAL KONTEKSTDA TAHLIL	94-98
<i>Safarov Akbar Isoqulovich, Ziyotova Adolat Ergashovna</i> EKOLOGIK MADANIYAT YUKSAKLIGI, HUQUQIY ONG VA TABIAT-JAMIYAT INSONNING UZVIY BOG'LIQLIGI	99-103

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

<i>Musayev Akmalbek Ibragimdjaniyovich</i> INGLIZ VA O'ZBEK DIPLOMATIK DISKURSIDA EVFEMIZATSIYA VA YUMSHATISH STRATEGIYALARINING LINGVOPRAGMATIK TAHLILI	104-110
<i>Bazarov Zokir Mehrikulovich</i> A.QODIRIYNING "O'TKAN KUNLAR" ROMANI TARJIMALARIDA LINGVOKULTUROLOGIK KOMPETENSIYA KOMPONENTLARINING IFODALANISHI	111-114
<i>Kuchiyev Malik Abdumannonovich</i> ILOVA QURILMA TARKIBIDAGI FRAZEOLOGIK BIRLIKLARNING STILISTIK FUNKSIYALARI	115-120
<i>Абдуллаева Парвина Толибжоновна</i> ТЕМПОРАЛЬНЫЙ ОБРАЗ В ИСПАНСКОЙ И УЗБЕКСКОЙ ПАРЕМИОЛОГИИ.....	121-123
<i>Ismoilova Fotima</i> ISAJON SULTONNING "BILGA XOQON" ROMANIDA TO'QIMA OBRAZLARINING BADIY VAZIFASI	124-129
<i>Eshqulov Sunnat</i> PESHLAVHALARNING TIL XUSUSIYATLARI VA IMLO MUAMMOLARI XUSUSIDA.....	130-134

12.00.00 – YURIDIK FANLAR

<i>Yo'ldoshev Azizjon Ergash o'g'li</i> OMMAVIY ISHTIROK DARAJALARINI ANIQLASHNING AYRIM HUQUQIY MASALALARI	135-139
<i>Sagindikov Maxset Djubaktanovich</i> CONSTITUTIONAL AND LEGAL ESSENCE OF COOPERATION BETWEEN COUNCILS OF PEOPLE'S DEPUTIES AND CIVIL SOCIETY INSTITUTIONS	140-147
<i>Rajabov Umrbek Ravshanbekovich</i> OILA-TURMUSH MUNOSABATLARI DOIRASIDAGI JINOYATLARNI BARTARAF ETISHDA PROFILAKTIKA INSPEKTORLARI FAOLIYATINING KRIMINOLOGIK MEKANIZMLARI	148-152
<i>Bekov Ixtiyor Rustamovich</i> KONSTITUTSIYAVIY ODIL SUDLOVNI ILM VA TA'LIM BILAN UYG'UN RIVOJLANTIRISH MASALALARI	153-157
<i>Хайдарова Хилола Анваровна</i> МЕЖДУНАРОДНЫЕ ИНИЦИАТИВЫ РЕСПУБЛИКА УЗБЕКИСТАН И ИХ ЗНАЧЕНИЕ ДЛЯ ГЛОБАЛЬНОГО ДИАЛОГА	158-164

<i>Ahmedov Islom Baxtiyor o'g'li</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA RAQOBATBARDOSH PROFESSIONAL VA ZAMONAVIY KADRLARNI TAYYORLASH: MAQSAD VA VAZIFALAR	165-168
<i>Fayzulloev Shohijaxon Jobirovich</i> JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZOLIK BOSQICHIDA SHAFFOFLIKNI TA'MINLASH MASALALARI	169-176
<i>Turgunboeva Mamura</i> SOME ISSUES OF COPYRIGHT PROTECTION ON THE INSTAGRAM SOCIAL NETWORK	177-181
<i>Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi</i> JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI	182-192
<i>Shokirova-Inomjonova Mashhuraxon G'ayratjon qizi</i> IJTIMOIY SOHA TUSHUNCHASINING NAZARIY-HUQUQIY TAHLILI	193-196
<i>Turayeva Dildora Iskandarovna</i> ICHKI ISHLAR ORGANLARINING JAMOAT XAVFSIZLIGIGA OID FAOLIYATINI AXBOROTLAR BILAN TA'MINLASHNING TURLARI, SHAKLLARI VA BUGUNGI KUNDAGI HOLATI	197-206
<i>Абдужаппоров Шахбоз Музаффар ўғли</i> ПРАВОВЫЕ И ОРГАНИЗАЦИОННЫЕ ПРОБЛЕМЫ РАССЛЕДОВАНИЯ КИБЕРПРЕСТУПЛЕНИЙ	207-215
<i>To'rabayeva Ziyoda Yakubovna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA VOYAGA YETMAGANLARNI JINOIY JAVOBGARLIK VA JAZODAN OZOD QILISHGA DOIR QONUNCHILIKNI TAKOMILLASHTIRISH	216-227
<i>Abdusamiyeva Dilrabo Abduvaxob kizi</i> THE ROLE OF THE PENITENTIARY SYSTEM IN THE RESOCIALIZATION OF PERSONS RELEASED FROM PENAL INSTITUTIONS	228-233
<i>Bekmirzayeva Umida</i> DAVLAT ISHTIROKIDAGI AKSIYADORLIK JAMIYATLARI KUZATUV KENGASHLARIDA SUN'IY INTELLEKTNI A'ZO-MASLAHATCHI SIFATIDA JORIY ETISHNING HUQUQIY ASOSLARI VA ISTIQBOLLARI	234-237
<i>Суннатиллаева Сарвиноз</i> НАДЛЕЖАЩАЯ ПРАВОВАЯ ПРОЦЕДУРА В ПРОИЗВОДСТВАХ ПО ДЕЛАМ О КОНКУРЕНЦИИ В ЕВРОПЕЙСКОМ СОЮЗЕ И УЗБЕКИСТАНЕ	238-244
<i>Mardonova Gulsanam Bahodir qizi</i> GIYOHVANDLIK VOSITALARINING VIRTUAL OLAMDA SOTILISHI, NARX SHAKLLANISHI, HUQUQIY BAHOLASH VA EKSPERTIZA MUAMMOLARI	245-252
<i>Isoqov Habibilla Jakparaliyevich</i> PUL YUVISHGA QARSHI KURASHISH SOHASIDAGI XALQARO VA MINTAQAVIY TASHKIOTLAR, ULARNING FUNKSIYA VA VAZIFALARI	253-261
<i>Хван Леонид Борисович, Гулимова Зилола Шухратовна</i> ЦИФРОВИЗАЦИЯ АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН: ЭТАПЫ ФОРМИРОВАНИЯ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ	262-268
<i>Kdirbaeva Altinay Maksetbaevna</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI ICHKI ISHLAR ORGANLARIDA XOTIN-QIZ XODIMLAR FAOLIYATIDA XIZMAT INTIZOMI: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR	269-275

<i>Zinelbaev Baxitjan Qublan o'g'li</i> YO'L HARAKATI XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MA'MURIY-HUQUQIY MEKANIZMLARNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI (O'ZBEKISTON TAJRIBASI)	276-281
<i>Xo'jayeva Malohatxon Fozilxo'ja qizi</i> MA'MURIY HUJJATNI TUSHUNISH VA QO'LLASHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	282-286
<i>Toshkanov Nurbek Bahriddinovich</i> OLIY TA'LIM MUASSASALARI – TADBIRKORLIK SUBYEKTI SIFATIDA	287-295
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Rustamov Ilkhom Tursunovich</i> DIDACTIC POTENTIAL OF THE LINGUOPRAGMATIC APPROACH IN TEACHING SMALL-GENRE TEXTS	296-300
<i>Kaypnazarov Srajatdin Gayratdinovich</i> «ELEKTR BO'LIMI» BO'YICHA RAQAMLI TA'LIM MUHITINI YARATISH: QORAQALPOG'ISTON MAKTABLARI MISOLIDA.....	301-307
<i>Bozorov Zokir, Axtamaliyev Shamshod, Karimov Dilshod, To'rayeva Lobar</i> VEKTORLAR ALGEBRASINING ELEMENTAR MASALALAR YECHISHGA TATBIQI	308-315
<i>Abduraxmonova Tuxtapashsha Rustamovna</i> IONLI POLIMERLANISH REAKSIYASINI O'QITISHDA 3D VA VIRTUAL TEKNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH	316-322
<i>Yaxshilikova Nargiza</i> BLENDED LEARNING STRATEGY IN TEACHING ENGLISH	323-327

Received: 30 January 2026
Accepted: 15 February 2026
Published: 28 February 2026

Article / Original Paper

SPECIFIC FEATURES OF PROOF IN THE APPLICATION OF SECURITY MEASURES IN CRIMINAL PROCEEDINGS

Mamatalieva Shakhnoza Khushmamat kizi,
Lecturer of the Department of Criminal Procedural Law
Tashkent State University of Law
PhD (Doctor of Philosophy in Law),

Abstract. This study provides a comprehensive analysis of the theoretical and practical aspects of the institution of proof in criminal proceedings. It examines the content, structure, and stages of the process of proof, as well as the procedural and legal nature of activities related to the collection, securing, verification, and evaluation of evidence. Particular attention is paid to the specific features of proof at the pre-trial and trial stages and to the role of pre-investigation inquiry and preliminary investigation within the overall system of proof. The study substantiates the importance of ensuring the safety of participants in criminal proceedings as a key guarantee for the inviolability of sources of evidence, the freedom of testimony, and the reliability of evidentiary information. The findings aim to demonstrate the role of proof in ensuring lawful, well-grounded, and fair judicial decisions.

Keywords: proof, evidence, criminal procedure, pre-trial proceedings, preliminary investigation, inquiry, safety of participants in criminal proceedings, sources of evidence, procedural guarantees.

JINOYAT PROTSESSIDA XAVFSIZLIK CHORALARI QO'LLASH JARAYONIDA ISBOT QILISHNING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Mamataliyeva Shahnoza Xushmamat qizi
Toshkent davlat yuridik universiteti
Jinoyat-protsessual huquqi kafedrası o'qituvchisi,
y.f.f.d

Annotatsiya. Mazkur tadqiqot jinoyat protsessida isbot qilish institutining nazariy va amaliy jihatlarini kompleks tahlil qilishga bag'ishlangan. Unda isbot qilish jarayonining mazmuni, tuzilishi va bosqichlari, shuningdek, dalillarni to'plash, mustahkamlash, tekshirish va baholash faoliyatining protsessual-huquqiy tabiatiga ilmiy yondashuv asosida baho beriladi. Ishda sudga qadar ish yuritish va sud bosqichlarida isbot qilishning o'ziga xos xususiyatlari, tergovga qadar tekshiruv hamda dastlabki tergovning isbot qilish tizimidagi o'rni yoritiladi. Shu bilan birga, jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash masalasi isbot qilishning muhim kafolati sifatida asosan, dalil manbalarining daxlsizligi, ko'rsatmalarning erkinligi va dalillarning ishonchliligini ta'minlash bilan bog'liq muammolar huquqiy jihatdan tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari isbot qilish jarayonining adolatli sudlovni ta'minlashdagi o'rni va ahamiyatini ochib berishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: isbot qilish, dalillar, jinoyat protsessi, sudga qadar ish yuritish, dastlabki tergov, surishtiruv, protsess ishtirokchilarining xavfsizligi, dalil manbalari, protsessual kafolatlar.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V6SI2Y2026N30>

Isbot qilish jarayoni, yuqorida ta'kidlab o'tilganidek, jinoyat ishi bo'yicha dalillarni to'plash, ularni tekshirish hamda baholashdan iborat bo'lgan murakkab va ko'p bosqichli protsessual faoliyatdir. Ushbu faoliyat jinoyat-protsessual qonunchilik bilan qat'iy tartibga

solinadi hamda uning asosiy maqsadi ish bo'yicha qonuniy, asosli va adolatli qaror qabul qilinishi uchun zarur bo'lgan haqiqatni aniqlashdan iboratdir.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 86-moddasiga muvofiq, isbot qilishni bevosita surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sud amalga oshiradi. Mazkur subyektlar jinoyat protsessida isbot qilish majburiyati yuklatilgan shaxslar sifatida e'tirof etiladi va ular o'z vakolatlari doirasida dalillarni yig'ish, mustahkamlash, tekshirish hamda baholash bo'yicha protsessual harakatlarni bajaradilar. Ularning har biri o'zining protsessual maqomidan kelib chiqib, jinoyat ishining holatlarini har tomonlama, to'liq va xolisona aniqlashga xizmat qiluvchi choralarni ko'rishi shart.

Shu bilan birga, amaldagi qonunchilikda bevosita "isbot qilishni amalga oshiruvchi shaxs" sifatida alohida ko'rsatib o'tilmagan bo'lsa-da, tergovga qadar tekshiruvni amalga oshiruvchi organ mansabdor shaxsining ham isbot qilish jarayonidagi ahamiyatini alohida ta'kidlash lozim. Chunki aynan ushbu mansabdor shaxs jinoyat to'g'risidagi ariza, xabar yoki boshqa ma'lumotlarni ko'rib chiqish jarayonida ularning asoslanganligini baholaydi hamda O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 333-moddasida belgilangan tartibda jinoyat ishini qo'zg'atish yoki uni qo'zg'atishni rad etish to'g'risida qaror qabul qiladi. Bu esa, o'z navbatida, dastlabki bosqichdayoq muayyan faktik ma'lumotlarga huquqiy baho berilishini, ularning jinoyat-protsessual ahamiyatga egaligi yoki egaligiga ega emasligi aniqlanishini anglatadi.

Demak, isbot qilishni amalga oshiruvchi shaxslar dalillarni asosan tergov va sud harakatlarini o'tkazish orqali to'playdilar, ularni protsessual tartibda mustahkamlaydilar, so'ngra to'plangan dalillarni har tomonlama, to'liq va xolisona tekshiradilar hamda ularning har biriga alohida-alohida va jami bo'yicha baho beradilar. Aynan shu faoliyat natijasida ish bo'yicha qaysi holatlar isbotlangan, qaysilari esa isbotlanmaganligi aniqlanadi va yakuniy protsessual qaror qabul qilish uchun zarur huquqiy asos vujudga keladi.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 320¹-moddasida ishni sudga qadar yuritish bosqichi jinoyatga oid arizalar, xabarlar va boshqa ma'lumotlar qabul qilingan paytdan boshlanishi hamda tergovga qadar tekshiruvni va jinoyat ishini tergov qilishni o'z ichiga olishi belgilangan. Mazkur norma sudga qadar yuritish bosqichining jinoyat protsessidagi mustaqil va muhim ahamiyatga ega bo'lgan bosqich ekanligini, shuningdek, aynan shu bosqichda isbot qilish jarayonining poydevori qo'yilishini yaqqol ko'rsatadi.

Tergovga qadar tekshiruv jinoyat ishini sudga qadar yuritish shakllaridan biri ekanligi JPK 320¹-moddasidan bizga ma'lum. Shuningdek, bu qanday bosqich ekanligiga JPK 320²-moddasida ta'rif berilgan, unga ko'ra tergovga qadar tekshiruv jinoyatga oid arizalar, xabarlar va boshqa ma'lumotlarni tekshirish, ularni ko'rib chiqish natijasi yuzasidan qaror qabul qilishga doir tadbirlarni, shuningdek ish uchun ahamiyatli bo'lishi mumkin bo'lgan jinoyat izlarini, narsalarni, hujjatlarni va elektron ma'lumotlarni mustahkamlash va saqlashga doir choralarni o'z ichiga oladi[1].

Tergovga qadar tekshiruv jinoyat ishini sudga qadar yuritishning mustaqil va muhim shakllaridan biri hisoblanadi. Bu holat O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 320¹-moddasi mazmunidan bevosita kelib chiqadi. Mazkur norma sudga qadar ish yuritish bosqichi jinoyatga oid arizalar, xabarlar va boshqa ma'lumotlar qabul qilingan paytdan boshlanishini hamda u tergovga qadar tekshiruv va jinoyat ishini tergov qilish bosqichlarini o'z ichiga olishini belgilab beradi. Shunday qilib, qonun chiqaruvchi tergovga qadar tekshiruvni

jinoyat protsessining alohida, mustaqil va mantiqan zarur bo'lgan bosqichi sifatida e'tirof etadi. Bu bosqichning ajratilishi, avvalo, jinoyat protsessining asosiy vazifalari – jinoyatlarni tez va to'liq fosh etish, aybdor shaxslarni aniqlash va ularni qonunga muvofiq javobgarlikka tortish, aybsiz shaxslarni esa asossiz javobgarlikdan himoya qilish – bilan chambarchas bog'liqdir.

Tergovga qadar tekshiruvning protsessual ahamiyati shundan iboratki, aynan shu bosqichda jinoyat ishini qo'zg'atish yoki qo'zg'atishni rad etish masalasi hal etiladi. Boshqacha aytganda, bu bosqich jinoyat-huquqiy munosabatlarning rasmiy ravishda vujudga kelishiga "kirish darvozasi" vazifasini bajaradi. Agar tergovga qadar tekshiruv natijasida jinoyat alomatlari mavjudligi aniqlansa, jinoyat ishi qo'zg'atiladi va ish yuritish keyingi – dastlabki tergov bosqichiga o'tadi. Aksincha, agar taqdim etilgan ariza, xabar yoki boshqa ma'lumotlarda jinoyat alomatlari aniqlanmasa yoki qonunda nazarda tutilgan boshqa asoslar mavjud bo'lsa, jinoyat ishini qo'zg'atish rad etiladi. Shu ma'noda, tergovga qadar tekshiruv bosqichi shaxsni asossiz ravishda jinoyat protsessiga tortishdan himoya qiluvchi muhim protsessual kafolat sifatida ham namoyon bo'ladi.

Tergovga qadar tekshiruvning huquqiy mazmuni va uning doirasi O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 320²-moddasida aniq belgilab berilgan. Ushbu normaga muvofiq, tergovga qadar tekshiruv jinoyatga oid arizalar, xabarlar va boshqa ma'lumotlarni tekshirish, ularni ko'rib chiqish natijasi yuzasidan qaror qabul qilishga doir tadbirlar majmuasini, shuningdek ish uchun ahamiyatli bo'lishi mumkin bo'lgan jinoyat izlarini, narsalarni, hujjatlarni va elektron ma'lumotlarni mustahkamlash hamda saqlashga doir choralarni o'z ichiga oladi. Demak, qonunchilik tergovga qadar tekshiruvni faqatgina "ma'lumotni ko'rib chiqish" bilan cheklab qo'ymaydi, balki uni faol protsessual faoliyat shakli sifatida belgilaydi.

Tergovga qadar tekshiruv yakuniga ko'ra, jinoyat-protsessual qonunchilikda nazarda tutilgan tartibda, vakolatli mansabdor shaxs tomonidan quyidagi protsessual qarorlardan biri qabul qilinadi.

Birinchidan, jinoyat ishini qo'zg'atish haqida qaror qabul qilinishi mumkin. Bu qaror tergovga qadar tekshiruv jarayonida to'plangan materiallar jinoyat alomatlari mavjudligini ko'rsatsa, ya'ni sodir etilgan qilmishda jinoyat tarkibi belgilari aniqlansa qabul qilinadi. Jinoyat ishini qo'zg'atish to'g'risidagi qaror jinoyat protsessining keyingi — dastlabki tergov bosqichiga o'tish uchun huquqiy asos bo'lib xizmat qiladi. Aynan shu paytdan boshlab shaxs jinoyat protsessining to'laqonli ishtirokchisiga aylanishi, protsessual majburiyatlar va huquqlarning yuzaga kelishi, shuningdek, isbot qilish faoliyatining to'liq hajmda amalga oshirilishi boshlanadi.

Ikkinchidan, tergovga qadar tekshiruv natijalariga ko'ra jinoyat ishini qo'zg'atishni rad etish haqida qaror qabul qilinishi mumkin. Bunday qaror, odatda, taqdim etilgan ariza, xabar yoki boshqa ma'lumotlarda jinoyat alomatlari mavjud bo'lmaganda, yoxud qonunda nazarda tutilgan boshqa asoslar mavjud bo'lganda chiqariladi. Jinoyat ishini qo'zg'atishni rad etish to'g'risidagi qaror shaxsni asossiz ravishda jinoyat protsessiga tortishdan himoya qiluvchi muhim protsessual kafolat hisoblanadi. Bu qaror orqali davlat organlari jinoyat alomatlari mavjud bo'lmagan holatlar bo'yicha ortiqcha va noqonuniy tergov harakatlarini olib borishdan tiyiladi, fuqarolarning huquq va erkinliklari esa asossiz cheklanishdan saqlanadi.

Uchinchidan, tergovga qadar tekshiruv yakunida ariza yoki xabarni tergovga tegishliligiga qarab yuborish haqida qaror qabul qilinishi mumkin. Bu holatda aniqlangan

materiallar mazkur ishni ko'rib chiqish vakolatiga ega bo'lgan boshqa organ yoki mansabdor shaxsga yuboriladi. Bunday qaror, odatda, ishning hududiy, predmet yoki shaxsiy yurisdiksiya masalalari bilan bog'liq bo'ladi. Ya'ni, ariza yoki xabarni qabul qilgan organ ushbu masala uning vakolat doirasiga kirmasligini aniqlagan taqdirda, materiallarni tegishli organga yuborish orqali protsessual qonuniylik va vakolatlarning to'g'ri taqsimlanishini ta'minlaydi.

“O'zbekiston Respublikasining JPKga o'zgartirishlar kiritish to'g'risida” gi 2017-yil 6-sentyabrda qabul qilingan “Surishtiruv instituti takomillashtirilishi munosabati bilan O'zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o'zgartish va qo'shimchalar kiritish to'g'risida” qonuni asosida jinoyat protsessida tergovga qadar tekshiruv bosqichiga kiritilib, tushuntirishlar, tadqiqotlar uchun namunalar olish, hujjatlar va obyektlarni talab qilish, ularni JPKda belgilangan tartibda olib qo'yish, sud ekspertizasini tayinlash, uni ishlab chiqarishda ishtirok etish va ekspert xulosasini olish huquqiga ega bo'lgan shaxslarga jiddiy o'zgarishlar kiritildi. Oqilona vaqt ichida, voqea joylari, hujjatlar, buyumlar, jasadlarni tekshirish, hujjatli tekshiruvlar, jasadlarni tadqiq qilishni talab qilish, ushbu harakatlarda ishtirok etish uchun mutaxassislarni jalb qilish, surishtiruv organiga tezkor-qidiruv ishlarini olib borish bo'yicha majburiy yozma ko'rsatma berish tartibi protsessual tartibga solindi.

Jinoyat ishini sudga qadar yuritish bosqichlaridan bir bo'lgan jinoyat ishini tergov qilish bosqichiga va ushbu bosqichda protsess ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlashda isbot qilishning o'ziga xos jihatlari haqida to'xtalib o'tmoqchimiz. JPK 320³ – moddasiga ko'ra, jinoyat ishini tergov qilish surishtiruv yoki dastlabki tergov shaklida amalga oshiriladi.

Dastlabki tergov ushbu Kodeksning 345-moddasi ikkinchi — sakkizinchi qismlarida nazarda tutilgan jinoyat ishlari bo'yicha, shuningdek ushbu moddaning to'rtinchi qismida nazarda tutilgan hollarda o'tkaziladi. Surishtiruv esa ushbu Kodeksning 381²-moddasi birinchi — uchinchi qismlarida nazarda tutilgan jinoyat ishlari bo'yicha o'tkaziladi.

Demak, qonunchilikning o'zi tergov shaklini jinoyat ishining kategoriyasi, murakkabligi va protsessual ehtiyojlari bilan bog'lab belgilaydi, bu esa isbot qilish jarayonining qamrovi va uslubiga ham bevosita ta'sir ko'rsatadi.

P.V.Ilinning fikricha, Rossiyada ishni sudga qadar ko'rish bosqichida jabrlanuvchining xavfsizligini ta'minlash kafolatlari hali ham dolzarbdir, chunki har yili faqatgina o'ta og'ir jinoyatlarni tergov qilish doirasida 10 millionga yaqin kishi jabrlanuvchi va guvoh sifatida jinoyat ishlarida ishtirok etadi, biroq guvohlar, jabrlanuvchilar va jinoyat protsessining boshqa ishtirokchilarini himoya qilish dasturlari esa bor-yo'g'i 10 ming kishini himoya qilishga mo'ljallagan[2]. Mazkur nisbatning o'ziyoq himoya mexanizmlarining real ehtiyojlarga mutlaqo mos kelmasligini, ularning amaldagi ko'лами jinoyat protsessida ishtirok etayotgan shaxslar soniga nisbatan nihoyatda cheklanganligini yaqqol namoyon etadi. Agar ushbu ko'rsatkichlarni faqat o'ta og'ir jinoyatlar doirasi bilan cheklab qo'ymasdan, balki jinoyat protsessining barcha toifalari, shu jumladan uncha og'ir bo'lmagan va o'rtacha og'irlikdagi jinoyatlar bo'yicha ish yuritish jarayonlarida ishtirok etayotgan shaxslarni ham inobatga olgan holda tahlil qiladigan bo'lsak, himoya dasturlarining real imkoniyatlari yanada past ekani ayon bo'ladi. Chunki jinoyat protsessida faqat jabrlanuvchi va guvohlar emas, balki fuqaroviy da'vogarlar, fuqaroviy javobgarlar, ekspertlar, mutaxassislar, tarjimonlar, xolislar va boshqa ko'plab shaxslar ham ishtirok etadi hamda ularning har biri muayyan holatlarda tahdid, bosim yoki noqonuniy ta'sir obyekti bo'lishi mumkin.

Ayni paytda, dastlabki tergov va surishtiruv davrida jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligi alohida dolzarb tus oladi. Sababi, isbot qilishning asosiy qismi – dalillarni to'plash, ularni mustahkamlash, tekshirish hamda dastlabki baholash aynan shu bosqichda amalga oshiriladi. Ushbu bosqichda olingan ko'rsatmalar va boshqa daliliy axborotlar keyinchalik butun ish bo'yicha ayblov konstruksiyasi, himoya pozitsiyasi, protsessual qarorlar hamda sud hukmining asosini tashkil etadi. Demak, ishtirokchilarga nisbatan tahdid mavjud bo'lgan sharoitda shakllangan dalillar, ayniqsa shaxsiy dalillar (guvoh ko'rsatuvi, jabrlanuvchi ko'rsatuvi, gumon qilinuvchi yoki ayblanuvchi izohi va h.k.) – o'zining tabiiy "erkinlik" belgilaridan mahrum bo'lishi, ya'ni tashqi ta'sir ostida o'zgarishi, buzilishi yoki umuman taqdim etilmasligi ehtimoli ortadi. Natijada, jinoyat ishining to'liq, har tomonlama va xolisona tergov qilinishi, isbotlash predmetiga kiruvchi holatlarning haqqoniy aniqlanishi hamda adolatli qaror qabul qilinishi xavf ostida qoladi.

Shu bois, jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash dastlabki tergov va surishtiruv bosqichida isbot qilishning "tashkiliy-protsessual kafolati" sifatida namoyon bo'ladi. Bunday kafolatlar mavjud bo'lmagan taqdirda, isbot qilish jarayonida eng zarur bo'lgan holatlar: ko'rsatmalarning barqarorligi, dalillarning ishonchliligi, dalillar manbalarining daxlsizligi va protsessual mustaqillik – zaiflashadi. Xususan, tahdid ostidagi guvoh ko'rsatma bermaslikni tanlashi, jabrlanuvchi jinoyatni to'liq bayon qilmasligi, xolislar protsessual harakat qonuniy o'tganini tasdiqlashdan tiyilishi, tarjimonlar tarjimaga ongli yoki ongsiz ta'sir kiritishi, ekspert yoki mutaxassislar xulosaning mazmunini "yumshatishi" yoki aksincha "og'irlashtirishi" ehtimoli paydo bo'ladi. Bu esa isbot qilishning asosiy maqsadi bo'lgan haqiqatni aniqlashga (protsessual haqiqat) bevosita putur yetkazadi.

O'zbekiston Respublikasining jinoyat-protsessual qonunchiligida jinoyat protsessi ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlashga qaratilgan qator protsessual mexanizmlar nazarda tutilgan bo'lib, ular bevosita isbot qilish jarayoniga xizmat qiladi. Ularning ayrimlari protsessual harakatlarni o'tkazish shaklini o'zgartirish, ayrimlari esa dalillar manbalarining shaxsiy ma'lumotlarini himoya qilish orqali xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan.

Birinchidan, JPKning 91²-moddasi tergov harakatlarini videokonferensaloqa rejimida o'tkazish asoslarini belgilaydi. Mazkur norma doirasida, jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash zarurati tug'ilgan hollarda videokonferensaloqadan foydalanish mumkinligi mustahkamlangan. Bu mexanizmning protsessual ahamiyati shundaki, u guvoh, jabrlanuvchi yoki boshqa ishtirokchining shaxsan tergov organi binosiga kelishiga bo'lgan ehtiyojni kamaytiradi, shuningdek ularning real joylashuvi va harakatlanish yo'nalishlari haqida uchinchi shaxslar tomonidan ma'lumot to'planish ehtimolini pasaytiradi. Videokonferensaloqa rejimi texnik jihatdan himoyalangan kanal orqali tashkil etilishi, masalan, VPN kabi himoya vositalaridan foydalanish orqali aloqa xavfsizligi kuchaytirilishi amalda ishtirokchilarning joylashuvini, aloqa marshruti va identifikatsiya belgilarini noxolis shaxslar tomonidan aniqlab olinishi xavfini kamaytiradi. Natijada, ko'rsatma beruvchi shaxs o'zini nisbatan xavfsiz his qiladi va bu ko'rsatmalarning erkin, to'liq hamda ixtiyoriy berilishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Ikkinchidan, JPK 127-moddasida shaxsni tanib olish uchun ko'rsatishning iloji bo'lmaganda yoxud xavfsizlikni ta'minlash maqsadida uning fotosuratidan foydalanish mumkinligi nazarda tutilgan. Ushbu norma bir tomondan tanib olish tergov harakatining umumiy maqsadini (shaxsni identifikatsiya qilish) saqlab qolgan holda, ikkinchi tomondan, real

hayotda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavf-xatarlarni kamaytirishga xizmat qiladi. Chunki ayrim holatlarda tanib olish uchun ko'rsatishda shaxsning bevosita yuzma-yuz ko'rsatilishi, ayniqsa tahdid manbai bo'lgan shaxslar yoki ularning aloqador doiralari mavjud bo'lganda, guvoh yoki jabrlanuvchining keyingi xavfsizligiga bevosita putur yetkazishi mumkin. Fotosurat orqali tanib olish esa ko'rsatma beruvchi shaxsning bevosita ko'rish maydoniga olib kelinadigan real shaxs bilan yuzma-yuz kontaktdan himoya qiladi, ya'ni "identifikatsiya" vazifasini minimal xavf sharoitida bajarish imkonini yaratadi. Shuningdek, bu usul ishtirokchilarning tashqi qiyofasi, joylashgan joyi yoki harakatlanish tartibi bo'yicha ularni tanib olish ehtimolini ham cheklaydi.

Uchinchi, JPK 375-moddasida jinoyat ishi tamomlangandan keyin ish materiallari bilan tanishib chiqish huquqini ta'minlashga doir norma belgilangan. Mazkur norma doirasida, jabrlanuvchilar, guvohlar, xolislar va protsessning boshqa ishtirokchilari xavfsizligini ta'minlash maqsadida ayrim hujjatlarning, xususan tergov harakatlari bayonnomasining kirish qismlari tanishib chiqish uchun taqdim qilinmasligi mumkinligi ko'rsatiladi. Ushbu mexanizmning protsessual funksiyasi shundan iboratki, u ishtirokchilarning shaxsiga doir ma'lumotlarning oshkor bo'lishini cheklaydi. Ma'lumki, tergov harakati bayonnomasining kirish qismida odatda ishtirokchilarning familiyasi, ismi, sharifi, yashash manzili, tug'ilgan yili, ish joyi, hujjat rekvizitlari, aloqador ma'lumotlar kabi shaxsni identifikatsiya qiluvchi elementlar bo'ladi. Aynan ushbu ma'lumotlarning oshkor etilishi xavf manbai bo'lgan shaxslar uchun guvoh yoki jabrlanuvchini topish, kuzatish, bosim o'tkazish yoki o'ch olish kabi noqonuniy harakatlarni amalga oshirishni osonlashtiradi. Shu sababli, kirish qismni cheklash mexanizmi shaxsiy ma'lumotlarni "protsessual sir" sifatida muhofaza qilishga qaratilgan.

Mazkur tartibda ishtirokchilarga doir identifikatsion ma'lumotlar muhrlangan holda saqlanishi qayd etiladi. Bu, bir tomondan, ishtirokchilarning xavfsizligini kuchaytirsa, ikkinchi tomondan, protsessual hujjatlarning to'liqligi va tekshiruvchanligini (verifikatsiya) ham yo'qotmaydi, chunki ma'lumotlar butunlay yo'q qilinmaydi, balki muhrlangan tartibda saqlanadi va qonuniy zarurat bo'lganda tegishli tartibda ochilishi mumkin bo'ladi. Demak, bu mexanizm "ochiqlik" va "xavfsizlik" o'rtasidagi muvozanatni ta'minlashga qaratilgan protsessual instrument sifatida baholanishi mumkin.

To'rtinchidan, surishtiruv doirasida ham yuqoridagi kabi tartibda shaxslarning ma'lumotlari muhrlangan holda saqlanishi va sir tutilishi JPK 381¹³-moddasida belgilab qo'yilgan. Bu esa jinoyat ishini tergov qilishning surishtiruv shaklida ham ishtirokchilarning identifikatsion ma'lumotlari himoyasiz qolib ketmasligini, aksincha, protsessning turli shakllari bo'yicha yagona himoya yondashuvlari mavjudligini ko'rsatadi. Ayniqsa surishtiruvning tezkorlik xususiyati inobatga olinsa, unda ishtirokchilarni himoya qilish choralari qo'llash masalasi ham yanada tezkor va aniq hal etilishi lozim bo'ladi, chunki tezkor tartibda ko'plab protsessual harakatlar qisqa muddatlarda bajariladi va bu vaqt oralig'ida ishtirokchilar tahdidlarga nisbatan yanada "ochiq" holatda qolishi mumkin.

JPK 380-moddasi uchinchi qismida nazarda tutilgan qoida jinoyat protsessida shaxsiy xavfsizlikni ta'minlashga qaratilgan muhim protsessual kafolatlardan biri sifatida e'tirof etiladi. Mazkur norma mohiyatan shuni anglatadiki, jabrlanuvchi, guvoh, xolis hamda protsessning boshqa ishtirokchilari real va asosli tahdid sharoitida qolgan holatlarda, ularni sud bosqichiga olib chiqishning o'zi "xavf omili"ga aylanib qolmasligi kerak. Chunki amaliyotda ko'p uchraydigan holat shundan iboratki, jinoyat ishining sudga o'tishi bilan protsessual materiallar

doirasi kengayadi, ish bilan tanishish imkoniyatiga ega bo'ladigan shaxslar soni ham ortadi, bundan tashqari sud muhokamasining o'ziga xos ochiqlik elementlari (ishtirokchilar harakati, chaqiriladigan shaxslar ro'yxati, sud majlisi vaqti va joyi, sud binosi atrofidagi kuzatuv imkoniyatlari) ayrim hollarda guvoh yoki jabrlanuvchi uchun qo'shimcha xatar tug'dirishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, JPK 380-moddasi 3-qismi "sudga chaqirilishi lozim bo'lgan shaxslar ro'yxati" kabi tashkiliy hujjatning o'zini ham xavfsizlikka moslashtirish imkonini beradi: ya'ni ro'yxatda shaxslarning haqiqiy identifikatsion ma'lumotlari (familiya, ism, yashash manzili va sh.k.) o'rniga ularning taxalluslari ko'rsatilishi mumkin.

Taxallus instituti bu yerda shunchaki "ismni o'zgartirish" emas, balki dalil manbaining daxlsizligini va ko'rsatma erkinligini ta'minlashga xizmat qiladigan himoya mexanizmidir. Chunki guvoh yoki jabrlanuvchining real shaxsi oshkor bo'lib qolsa, unga nisbatan qo'rqitish, bosim o'tkazish, shantaj qilish, yaqin qarindoshlariga tahdid qilish, mulkiga zarar yetkazish, ish joyi yoki ijtimoiy obro'siga putur yetkazish kabi noqonuniy ta'sirlar kuchayishi ehtimoli ortadi. Bunday sharoitda esa isbot qilish jarayonining "ichki tayanchi" bo'lgan shaxsiy dalillar, xususan ko'rsatmalar, to'liq va xolis shakllanmasligi, ko'rsatmalar o'zgarishi yoki ko'rsatma berishdan butunlay bosh tortish holatlari yuzaga kelishi mumkin. Demak, JPK 380-moddasi 3-qismida ko'zda tutilgan taxallusdan foydalanish imkoniyati – adolatli sudlov manfaatlarini ham, shaxsning fundamental huquqi bo'lgan xavfsizlik manfaatini ham muvozanatlashtiruvchi protsessual vositadir.

Normaning ikkinchi muhim jihati shundaki, xavfsizligi ta'minlanishiga muhtoj bo'lgan shaxslar haqidagi "haqiqiy" ma'lumotlar ish materiallarida umuman yo'qolib ketmaydi va protsessual nazoratdan tashqarida qolmaydi; aksincha, ular qat'iy tartibda muhrlangan holda sudga taqdim etiladi. Bu yerda "muhrlangan holda" degan ibora tasodifiy yoki texnik ta'rif emas, balki protsessual rejimni bildiradi: ya'ni ma'lumotlar alohida himoyalangan shaklda saqlanadi, ularga erkin kirish yo'li yopiladi, foydalanish subyektlari esa qat'iy doiraga kiritiladi. Amaliy mazmunda bu shuni anglatadiki, shaxsga doir ma'lumotlar ochiq aylanishdagi ish jildida odatdagidek ko'rinib turmaydi; balki u maxsus tartib asosida ajratilgan, muhrlangan, daxlsizligi ta'minlangan ko'rinishda sudga yetkaziladi. Bunday yondashuv bir tomondan ishtirokchini "ko'rinmas" qilish orqali himoya qilsa, ikkinchi tomondan protsessual qonuniylik talabini ham buzmaydi: ya'ni sud dalil manbai real shaxs ekanini, u haqiqatan mavjudligini, u muayyan protsessual harakatlarda qatnashganini va uning maqomi qonuniy ekanini tekshirishi mumkin bo'ladi.

Aynan shu nuqtada JPK 380-moddasi 3-qismi juda nozik muvozanatni ushlab turadi: bir tomonda – oshkoralik va taraflarning teng huquqliligi tamoyillaridan kelib chiqadigan manfaatlar, ikkinchi tomonda – hayot, sog'liq, erkinlik va shaxsiy daxlsizlik kabi ustuvor qadriyatlar bilan bog'liq xavfsizlik manfaati turadi. Protsessning mutlaq ochiqligi ba'zi ishlar uchun adolatga xizmat qilishi mumkin bo'lsa-da, ayrim holatlarda aynan ochiqlikning o'zi adolatga to'siq bo'lib qolishi ehtimoli mavjud: masalan, guvohlar "fosh bo'lish"dan qo'rqib ko'rsatma bermasa, jabrlanuvchi tahdid tufayli pozitsiyasini o'zgartirsa, xolislar yoki mutaxassislar bosim ostida qolsa – ishning haqqoniy ko'rinishi sudga yetib kelmasligi mumkin. Demak, mazkur norma "ishning haqiqati"ni himoya qiladigan, ya'ni dalil manbaini saqlab qoladigan va uni sud muhokamasiga olib kirish imkonini yaratadigan kafolat sifatida ham ko'riladi.

Muhrlangan ma'lumotlar aynan qaysi hujjatlar bilan bog'lanishi ham normada bevosita ko'rsatilgan: ular ishtirokida o'tkazilgan tergov harakatlari bayonnomalarining kirish qismlari bilan birga muhrlanadi. Bu juda amaliy yechim, chunki tergov harakatlari bayonnomasining kirish qismi odatda shaxsni identifikatsiya qiluvchi ma'lumotlarga eng boy bo'lim hisoblanadi: shaxsning F.I.Sh., tug'ilgan yili, yashash manzili, ish joyi, hujjat rekvizitlari va boshqa shaxsga doir tafsilotlar ko'pincha aynan shu qismda qayd etiladi. Agar xavfsizlik nuqtai nazaridan himoya zarur bo'lsa, aynan shu kirish qismni "ajratish" va muhrlash shaxsning topib olinishi, kuzatilishi, bosimga uchrashi kabi xavflarni keskin kamaytiradi. Shu bilan birga, bayonnomaning mazmuniy qismi – ya'ni tergov harakatining borishi, savol-javoblar, harakat natijalari, protsessual qaydlar – ish uchun daliliy ahamiyatga ega bo'lgan asosiy qism sifatida saqlanadi va sud baholashi uchun zarur bo'lgan ma'lumotlar yo'qolib ketmaydi. Boshqacha aytganda, shaxsni yashirish dalilni "yo'q qilish" degani emas; aksincha, dalilni himoyalangan shaklda sudga olib chiqishdir.

O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 238-moddasi aynan shu turdagi qilmishlarga qarshi qaratilgan bo'lib, u isbot qilish jarayonining erkinligi va mustaqilligini, shuningdek dalil manbalarining daxlsizligini himoya qilishga xizmat qiladi. Mazkur moddaning mazmunidan kelib chiqadigan bo'lsak, qonun chiqaruvchi isbot qilish jarayonida ishtirok etuvchi shaxslarning — guvoh, jabrlanuvchi, ekspert va tarjimonning — faqatgina protsessual maqomini emas, balki ularning erkin irodasini, vijdoniy pozitsiyasini va haqiqatni bayon etish huquqini ham alohida muhofaza qilish zarurligini e'tirof etgan.

Xususan, JK 238-moddasining ikkinchi qismiga muvofiq, surishtiruv olib borish, dastlabki tergov yoki ishni sudda ko'rish chog'ida guvohni yoki jabrlanuvchini yolg'on ko'rsatma berishga, ekspertni yolg'on xulosa berishga yoxud tarjimonni noto'g'ri tarjima qilishga og'dirib olish, shu jumladan pora berish yo'li bilan yoki ularga yoxud ularning yaqin qarindoshlariga nisbatan ruhiy, psixologik, jismoniy ta'sir ko'rsatish orqali bunday harakatlarni sodir etishga majbur qilish jinoyat deb e'tirof etiladi. Qonunchilikda "boshqacha tarzda ta'sir ko'rsatish" iborasining qo'llanishi ham mazkur qilmishlarning faqat ochiq zo'ravonlik yoki pora bilan cheklanmasdan, balki shantaj, obro'sizlantirish bilan qo'rqitish, xizmat mavqeyidan foydalanib bosim o'tkazish, yaqinlariga zarar yetkazish bilan tahdid qilish kabi yashirin va murakkab shakllarini ham qamrab olishini ko'rsatadi.

Bu norma, avvalo, isbot qilish jarayonining asosiy tayanchi bo'lgan dalillarning ishonchliligini saqlashga xizmat qiladi. Chunki guvoh, jabrlanuvchi, ekspert yoki tarjimonning ko'rsatmasi va xulosasi tahdid yoki majburlash ostida shakllangan bo'lsa, bunday dalilning haqqoniyligi jiddiy shubha ostida qoladi. Natijada, ish bo'yicha chiqariladigan qaror ham asossiz, adolatsiz yoki bir tomonlama bo'lishi mumkin. Shu sababli, JK 238-moddasi orqali davlat nafaqat alohida shaxslarning huquq va manfaatlarini, balki umuman olganda, odil sudlovning normal faoliyatini, sud va tergov faoliyatining mustaqilligini ham himoya qilmoqda, deb aytish mumkin.

Bundan tashqari, jinoyat qonunchiligida isbot qilishni amalga oshiruvchi mansabdor shaxslarning – ya'ni surishtiruvchi, tergovchi, prokuror va sudyaning – qonuniy faoliyatiga to'sqinlik qilish yoki aralashish uchun ham alohida javobgarlik belgilangan. Xususan, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat kodeksining 236-moddasi surishtiruvchi, tergovchi, prokuror yoki sudyaning ishni adolatli, xolis va qonuniy hal qilishga qaratilgan faoliyatiga qarshilik ko'rsatish yoki unga aralashish holatlarini jinoyat sifatida baholaydi. Bu norma bilan qonunchi

tergov va sud hokimiyatining mustaqilligini, ularning tashqi bosimdan holi faoliyat yuritishini hamda odil sudlovning erkin amalga oshirilishini kafolatlashga intilgan.

Mazkur ikki norma – JK 236 va 238-moddalari – o‘zaro uzviy bog‘liq bo‘lib, ular bir tomondan isbot qilish jarayonida dalil manbalari bo‘lgan shaxslarni himoya qilsa, ikkinchi tomondan isbot qilishni amalga oshiruvchi davlat organlari vakillarining faoliyatini noqonuniy aralashuvlardan muhofaza qiladi. Shu tariqa, jinoyat qonunchiligi isbot qilish jarayonining barcha asosiy “bo‘g‘inlari”ni – ya‘ni dalil beruvchi shaxslar, dalilni to‘plovchi va baholovchi mansabdor shaxslar hamda sudlovni amalga oshiruvchi sud hokimiyatini – kompleks tarzda himoya qilishga qaratilgan tizimni shakllantiradi.

Isbot qilish jarayonining mantiqiy va huquqiy yakuni sud tomonidan qabul qilinadigan qaror bilan bog‘liq ekanligini inobatga oladigan bo‘lsak, aynan sud bosqichida jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta‘minlash masalasi alohida va ustuvor ahamiyat kasb etadi. Chunki sud muhokamasi jarayoni isbot qilish faoliyatining yakunlovchi bosqichi bo‘lib, aynan shu yerda to‘plangan, tekshirilgan va baholangan dalillarga huquqiy baho beriladi hamda shaxsning aybdorligi yoki aybsizligi masalasi hal etiladi. Demak, sud bosqichida protsess ishtirokchilariga nisbatan bo‘lishi mumkin bo‘lgan har qanday bosim, tahdid yoki noqonuniy ta‘sir nafaqat alohida shaxslarning huquqlarini buzadi, balki butun odil sudlov tizimining adolatli ishlashiga putur yetkazishi mumkin.

O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 137-moddasida sud muhokamasining oshkoraligi konstitutsiyaviy prinsip sifatida mustahkamlab qo‘yilgan bo‘lib, unda “Hamma sudlarda ishlar ochiq ko‘riladi. Ishlarni yopiq majlisda tinglashga qonunda belgilangan hollardagina yo‘l qo‘yiladi”[3], deb belgilangan. Ushbu norma sud hokimiyatining ochiqligi va shaffofligini ta‘minlashga, jamiyatda sudga bo‘lgan ishonchni mustahkamlashga hamda sud faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirish imkonini berishga qaratilgan. Shu bilan birga, qonunchi mutlaq oshkoralik hamma hollarda ham adolatli va xavfsiz sudlovni ta‘minlay olmasligini inobatga olib, muayyan istisnolarni ham nazarda tutgan.

Mazkur konstitutsiyaviy qoida jinoyat-protsessual qonunchilikda ham o‘zining mantiqiy davomiga ega. Xususan, O‘zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining 397-moddasi birinchi qismi yettinchi bandiga muvofiq, sudya jinoyat ishini sudda ko‘rish uchun tayinlash to‘g‘risidagi ajrimida ishning ochiq yoki yopiq sud majlisida ko‘rilishini belgilashi shart. Bu esa sudyaga har bir aniq ishning xususiyatlarini, undagi ishtirokchilarning holatini, xavfsizlikka bo‘lgan ehtiyojni hamda oshkoralik prinsipining qanchalik darajada qo‘llanishi mumkinligini baholash imkonini beradi.

Sudya mazkur masalani hal etishda jinoyat protsessining asosiy prinsiplaridan biri bo‘lgan sud muhokamasining oshkoraligi prinsipiga tayanadi. Ushbu prinsip JPKning 19-moddasida batafsil yoritilgan bo‘lib, unga ko‘ra, barcha sudlarda jinoyat ishlari, qoida tariqasida, ochiq ko‘riladi. Biroq qonunchilikda bu qoidadan istisnolar ham nazarda tutilgan. Jumladan, davlat sirlarini qo‘riqlash manfaatlariga zid keladigan holatlarda, shuningdek jinsiy jinoyatlar to‘g‘risidagi ishlar ko‘rilayotganda sud muhokamasini yopiq tarzda o‘tkazishga yo‘l qo‘yiladi. Bu istisnolar, avvalo, davlat xavfsizligi, jamiyat axloqi va shaxsning shaxsiy hayoti daxlsizligini himoya qilishga qaratilgan.

Eng muhimi, JPK 19-moddasida sud muhokamasini yopiq o‘tkazishga yo‘l qo‘yiladigan asoslar qatorida jabrlanuvchining, guvohning yoki ishda ishtirok etuvchi boshqa shaxslarning, shuningdek ularning oila a‘zolari va yaqin qarindoshlarining xavfsizligini ta‘minlash zarurati

ham alohida ko'rsatib o'tilgan. Bu norma sud bosqichida jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash masalasi qanchalik muhim ekanligini yaqqol namoyon etadi. Chunki ayrim hollarda oshkoralik prinsipi bilan shaxslarning hayoti, sog'lig'i va erkinligi o'rtasida muayyan kolliziya yuzaga kelishi mumkin. Bunday vaziyatlarda qonunchilik ustuvorlikni insonning xavfsizligi va asosiy huquqlarini himoya qilishga beradi.

Shu tariqa, sud bosqichida jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash masalasi oshkoralik prinsipini mutlaq rad etish emas, balki uni adolatli sudlov, inson huquqlari va shaxsiy xavfsizlik talablariga muvofiq holda muvozanatlashtirish zaruratidan kelib chiqadi. Sudya aynan shu muvozanatni ta'minlash orqali, bir tomondan, sud hokimiyatining ochiqligi va shaffofligini saqlab qoladi, ikkinchi tomondan esa, isbot qilish jarayonida ishtirok etayotgan shaxslarning hayoti, sog'lig'i, erkinligi hamda qonuniy manfaatlarini real va samarali himoya qilish imkonini yaratadi. Natijada, sud muhokamasining shakli (ochiq yoki yopiq) masalasi bevosita isbot qilish jarayonining adolatli, xolis va xavfsiz tarzda yakunlanishini ta'minlashga xizmat qiluvchi muhim protsessual kafolatlardan biri sifatida namoyon bo'ladi.

A.Sh.Umarxonovning fikricha, O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksining tegishli normalarida protsessga jalb qilingan shaxslarning himoyasini ta'minlash mexanizmi emas, balki faqat protsessual choralar (ishni yopiq sud majlisida ko'rib chiqish, telefon so'zlashuvlarini eshitib turish, ismi sharifi va familiyasi o'rniga taxallusdan foydalanish va h.k.) qayd etilganligi, odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning xavfsizligiga tajovuz qilish hollariga qarshi kurashni tartibga soluvchi normalar mukammal emasligi, ushbu normalarni qo'llash orqali guvoh, jabrlanuvchi, ekspertni hamda protsessning boshqa ishtirokchilarini amalda himoya qilib bo'lmasligi e'tirof etiladi[4]. Olimning fikricha, ushbu choralar, o'z-o'zicha, odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning — xususan, guvohlar, jabrlanuvchilar, ekspertlar, mutaxassislar hamda protsessning boshqa ishtirokchilarining xavfsizligini to'liq va kafolatli ta'minlash uchun yetarli emas. Chunki protsessual choralar ko'proq sud yoki tergov jarayonining tashkiliy jihatlarini tartibga solishga qaratilgan bo'lib, ular shaxsning real hayotdagi xavfsizligiga bo'lgan tahdidlarni bartaraf etish, ularni jismoniy, ruhiy yoki mulkiy tajovuzlardan himoya qilish masalasini kompleks tarzda hal eta olmaydi.

Shuningdek, A.Sh. Umarxonov odil sudlovga ko'maklashuvchi shaxslarning xavfsizligiga tajovuz qilish holatlariga qarshi kurashni tartibga soluvchi normalar ham yetarli darajada mukammal emasligini alohida qayd etadi. Amaldagi huquqiy tartibga solish tizimi, asosan, protsessual shakllar doirasida cheklangan bo'lib, guvoh, jabrlanuvchi, ekspert yoki boshqa ishtirokchilarga nisbatan real tahdid yuzaga kelgan holatlarda ularni himoya qilishning aniq, tizimli va samarali mexanizmlarini to'liq qamrab olmaydi. Natijada, ushbu normalarni amaliyotda qo'llash orqali ham ko'pincha mazkur shaxslarni haqiqiy xavf-xatarlardan ishonchli tarzda himoya qilish imkoni mavjud emasligi kuzatiladi.

Boshqacha aytganda, qonunchilikda mavjud protsessual choralar ko'proq tashqi shakliy kafolatlar sifatida namoyon bo'lib, ular xavfsizlikni ta'minlashning institutsional va kompleks tizimini shakllantirish darajasiga yetmagan. Shu bois, A.Sh. Umarxonovning xulosasiga ko'ra, guvohlar, jabrlanuvchilar, ekspertlar hamda jinoyat protsessining boshqa ishtirokchilarini amalda himoya qilish masalasi hali ham dolzarbligicha qolmoqda va bu yo'nalishda jinoyat-protsessual qonunchilikni takomillashtirish, xavfsizlikni ta'minlashning mustaqil va samarali mexanizmlarini yaratish zarurati mavjud.

Bundan tashqari, ayrim vaziyatlarda protsess ishtirokchisi tahdid mavjudligini anglagan bo'lsa-da, uni yetarli darajada jiddiy baholamasligi, yoxud bu holatni vaqtinchalik, o'tkinchi deb hisoblab, rasmiy ravishda himoya choralari qo'llashni talab qilmasligi ham mumkin. Holbuki, bunday yondashuv keyinchalik yanada og'ir oqibatlarga, xususan, shaxsga nisbatan bosim kuchayishiga, uning ko'rsatmalarini o'zgartirishga majbur bo'lishiga yoki umuman protsessda ishtirok etishdan bosh tortishiga olib kelishi ehtimolini oshiradi.

Shu sababli, jinoyat protsessida ishtirok etayotgan shaxslarga nisbatan tahdidlar doimiy va dinamik xavf omili sifatida baholanishi lozim. Ular faqat muayyan bir bosqich bilan cheklanib qolmaydi, balki ish yuritishning istalgan pallalarida — tergovga qadar tekshiruvdan tortib, dastlabki tergov, sud muhokamasi va hatto hukm chiqarilgandan keyingi bosqichlargacha — yuzaga kelishi mumkin. Bu esa jinoyat protsessi ishtirokchilarining xavfsizligini ta'minlash choralari faqat bir martalik yoki epizodik tadbir sifatida emas, balki butun protsess davomida uzluksiz va tizimli ravishda amalga oshirilishi lozim bo'lgan kompleks huquqiy mexanizm sifatida ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

Isbot qilishning sud bosqichida jinoyat protsessi ishtirokchilariga nisbatan tahdid, bosim yoki boshqa noqonuniy ta'sirlar mavjud bo'lgani aniqlansa va aynan shu omillar ta'sirida aslida aybi bo'lmagan shaxs ayblanib, jinoyatni haqiqatda sodir etgan shaxs esa javobgarlikdan chetda qolgan bo'lsa, bunday holatlar Jinoyat-protsessual kodeksida nazarda tutilgan maxsus protsessual mexanizmlar orqali bartaraf etilishi mumkin. Xususan, agar bunday holatlar sud muhokamasi davomida aniqlansa, ishni hal etish JPKning 415¹-moddasida belgilangan tartibda amalga oshirilishi mumkin. Ushbu norma sudga ish bo'yicha muhim ahamiyatga ega bo'lgan holatlar noto'g'ri baholangan yoki dalillar buzib ko'rsatilgan taqdirda adolatni tiklash imkonini beruvchi protsessual kafolat sifatida xizmat qiladi.

Shu bois, jinoyat protsessida adolatni ta'minlashning muhim sharti sifatida, har qanday bosqichda tahdidlar haqida xabar berish, tegishli xavfsizlik choralari talab qilish va protsessual himoya mexanizmlaridan foydalanish zarur. Faqat shundagina isbot qilish jarayoni haqiqiy, xolis va adolatli kechishi, oxir-oqibat esa haqiqiy aybdor shaxs fosh etilishi va aybi bo'lmagan shaxslarning huquqlari to'liq tiklanishi mumkin bo'ladi.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. O'zbekiston Respublikasi Jinoyat-protsessual kodeksi. <https://www.lex.uz/docs/-111460#-255306>
2. Ильин П. В. Общий порядок обеспечения прав потерпевшего в досудебном производстве: реалии и пути совершенствования // Российский следователь. – 2014. – № 12. – С. 5–10.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. <https://lex.uz/docs/-6445145>
4. Умархонов.А.Ш. Одил судловга кўмаклашувчи шахсларнинг хавфсизлигини таъминлашга қаратилган ҳуқуқий чораларни такомиллаштириш муаммолари: Юрид. фанлари номзодидисс. автореферати. –Т.: ИИБ Академияси, 2004. –Б.3-9.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ 5/2 (6) – 2025

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).